

Naar een Vlaamse werkzaamheidsgraad van 80% in 2030: subdoelen naar geslacht, leeftijd, onderwijsniveau en geboorteland

In haar regeerakkoord stelt de nieuwe Vlaamse Regering een nieuwe werkzaamheidsdoelstelling van 80% voorop. In 2018 bedroeg de werkzaamheid bij de Vlaamse bevolking tussen 20 en 64 jaar 74,6%. Om aan de nieuwe doelstelling te geraken, staan we dus voor een forse sprong in werkzaamheid van +5,4 procentpunt. Dit artikel presenteert het resultaat van enkele rekenoefeningen rond deze nieuwe doelstelling, waarbij we 2030 als doeljaar hanteren. De centrale vraag luidt: wat is er (rekenkundig) nodig om in 2030 een werkzaamheidsgraad van 80% te realiseren? We leiden uit de globale target een reeks subdoelen af naar geslacht, leeftijd, onderwijsniveau en geboorteland. Deze sets van subdoelen schetsen mogelijke pistes richting de nieuwe hoofddoelstelling inzake werkzaamheid. Tegelijk dienen ze als een soort van reality check, en een vingerwijzing voor nieuw te ontwikkelen beleid.

De nieuwe Vlaamse Regering (Jambon I) schuift in het arbeidsmarktluik van haar regeerakkoord het verder opkrikken van de werkzaamheidsgraad als een centrale doelstelling naar voor: “De Vlaamse Regering zal alles op alles zetten om de werkzaamheidsgraad op te trekken naar 80%. Zo zullen we aansluiten bij de top van Europa. We willen de volgende jaren 120 000 Vlamingen extra aan een job helpen.” Het akkoord somt een reeks maatregelen op om dit doel te bereiken, met daarbij veel aandacht voor het (verder) activeren van werklozen en niet-beroepsactieven.

De geciteerde passage uit het regeerakkoord bevat geen jaartallen. Voor dit artikel gaan we ervan uit dat de doelstelling van 120 000 extra werkenden 2024, het einde van de Vlaamse beleidsperiode, als horizon heeft. Op basis van de Enquête naar de Arbeidskrachten (EAK) waren er in 2018 2,849 miljoen Vlamingen tussen 20 en 64 jaar aan het werk. Op een bevolking van 3,817 miljoen gaf dit een werkzaamheidsgraad van 74,6%. Verhogen we het aantal werkenden uit 2018 met 120 000 personen, dan levert dit een streefcijfer op van 2,969 miljoen werkenden in 2024. Afgezet tegen de voor 2024 geraamde bevolking van 3,810 miljoen Vlamingen tussen 20 en 64 jaar (Federaal Planbureau & Statbel, 2019), resulteert dit in een werkzaamheidsgraad van 77,9%.

In onze lezing impliceert het Vlaamse regeerakkoord dus een beoogde werkzaamheid van 77,9% in 2024, iets meer dan twee procentpunt lager dan de vooropgestelde werkzaamheidsgraad van 80%. We leiden hieruit af dat de 80%-target een doelstelling is op langere termijn. Als horizon voor de 80%-doelstelling opteren we in dit artikel voor

2030. Na de doeljaren 2010 (Lissabondoelstellingen) en 2020 (EU-targets, en de hierin kaderende Vlaamse doelstellingen uit het PACT 2020) ligt het inderdaad voor de hand om opnieuw een decenniumbreed perspectief te hanteren en het vizier te richten op 2030 (Theunissen, Vansteenkiste, & Sels, 2017). De periode tot dit nieuwe doeljaar omvat twee volledige Vlaamse en federale beleidsperiodes (2019-2024 en 2024-2029). In het licht van de omvang van de uitdaging – een groei van +5,4 procentpunt werkzaamheid realiseren ten opzichte van 2018 – lijkt het zinvol om voor deze inspanning twee legislaturen te voorzien. Een horizon van 2030 biedt hopelijk voldoende tijd (en budgettaire ruimte) om nieuw beleid te ontwikkelen én er de vruchten van te plukken in termen van substantieel hogere activiteits- en werkzaamheidsgraden.

Het uitgangspunt van dit artikel is dus een Vlaamse werkzaamheidsgraad van 80% in 2030. Wat is er nodig om dit doel te bereiken? De eerste stap is uit de beoogde graad het benodigde aantal werkenden af te leiden. De recentste demografische vooruitzichten (Federaal Planbureau & Statbel, 2019) ramen dat er in 2030 3,749 miljoen Vlaamse 20- tot 64-jarigen zullen zijn. Een werkzaamheid van 80% in 2030 impliceert dan dat er in dat jaar net geen 3 miljoen (2,999 miljoen) Vlamingen aan het werk zullen zijn. Dit wordt een forse uitdaging; het aantal werkenden (de teller) moet stijgen met 150 000 personen, en dit in een periode waarin de bevolking op arbeidsleeftijd (de noemer) met 68 000 eenheden afneemt.

Subdoelen ter aanvulling – en invulling – van de hoofddoelstelling

De Vlaamse Regering formuleerde in het kader van PACT 2020 niet enkel een globaal streefdoel (76% werkzaamheid in 2020), maar ook subdoelstellingen voor 50-plussers (60%), 55-plussers (50%), vrouwen (75%), personen met een niet-EU-nationaliteit (58%), personen geboren buiten de EU (64%) en personen met een arbeidshandicap (43%). Ook in de aanloop naar 2010 (Lissabon) werden er deeldoelstellingen opgesteld. Een belangrijke motivatie voor deze aanpak waren de substantiële én persistente werkzaamheidskloven op de Vlaamse arbeidsmarkt. Achter de globale Vlaamse werkzaamheidsgraad gingen en gaan nog steeds grote

verschillen in arbeidsdeelname schuil tussen de diverse groepen die we in de bevolking op arbeidsleeftijd kunnen onderscheiden. Zo is de werkzaamheid in Vlaanderen – ook in Europees perspectief – erg hoog bij hooggeschoolden van middelbare leeftijd, met deelgraden die (ruim) boven de 90% liggen. Bij onder andere 60-plussers, kortgeschoolden, personen (zeker vrouwen) met een migratieachtergrond en personen met een arbeidshandicap is de arbeidsdeelname in Vlaanderen daarentegen laag, zowel in absolute termen als in vergelijking met de meeste buurlanden.

De hoofddoelstelling van 80% werkzaamheid die in het huidige regeerakkoord wordt geformuleerd, is ambitieus te noemen. Aangezien verschillende, omvangrijke deelgroepen al zeer hoge deelgraden laten optekenen en dus nog nauwelijks progressiemarge kennen, zullen we voor de sprong naar 80% sterk moeten inzetten op het verhogen van de werkzaamheidsgraad in groepen met een lage arbeidsdeelname en dus nog veel groeipotentieel. Het is dus zeker zinvol om richting 2030 opnieuw subdoelen op te stellen, in het bijzonder voor groepen met een benedengemiddelde werkzaamheid. In dit artikel geven we hier een aanzet toe, door uit de nieuwe globale werkzaamheidsdoelstelling sets van deeldoelstellingen af te leiden. Voor het maatschappelijk debat en de beleidsvorming kunnen deze rekenoefeningen in meerdere opzichten instructief zijn. Ten eerste kwantificeren we via deze berekeningen een reeks pistes die tot de realisatie van de nieuwe *headline target* leiden. Voor beleidsmakers en sociale partners kunnen deze beoogde deelgraden informatief zijn bij het vastleggen van de officiële subdoelstellingen. In tweede orde fungeren de streefcijfers als een soort van *reality check*: inzicht in de progressie die nodig is bij verschillende deelgroepen laat toe om de haalbaarheid van de globale doelstelling correcter in te schatten. Dit kan een opstap zijn naar het ontwikkelen van gericht beleid om de werkzaamheidsgraad van bepaalde doelgroepen substantieel te verhogen.

In dit artikel werken we subdoelen uit voor vier persoonskenmerken: geslacht, leeftijd, onderwijsniveau en geboorteland. Aanvullend kunnen er ook voor andere kenmerken deeldoelstellingen opgesteld worden, zoals voor personen met en zonder arbeidshandicap. De relevantie van de oefening hangt samen met de beschikbaarheid van

onderbouwde bevolkingsprognoses voor het betreffende kenmerk, en ook met de gelijkmatigheid van de verdeling over het kenmerk. Voor bijvoorbeeld arbeidshandicap ontbreekt een bron om de toekomstige evolutie van de bevolkingsaantallen te ramen en is de verdeling erg scheef (laag aandeel van personen met een arbeidshandicap), wat maakt dat er voor de doelstelling voor de grootste groep (personen zonder arbeidshandicap) weinig ruimte tot differentiatie is.

Rekenkundig zijn er een oneindig aantal pistes om via de realisatie van twee of drie deelgraden tot de beoogde globale werkzaamheidsgraad te komen. Om niet (te) willekeurig te werk te gaan, stippelen we in dit artikel voor de vier geselecteerde persoonskenmerken drie pistes uit, met elk een achterliggende filosofie. Bij de eerste variant (piste A) is dit het idee van een *gelijk(matig)e inspanning*: we laten de werkzaamheidsgraden in elk van de groepen tussen 2018 en 2030 met een identiek aantal procentpunten stijgen.¹ Billijkheid – of althans één mogelijke invulling van dit principe – is hier het leitmotiv: we verwachten van elke bevolkingsgroep een evenredige bijdrage tot de realisatie van het gemeenschappelijke werkzaamheidsdoel. Deze oefening levert niet voor elk kenmerk even plausible streefcijfers op, maar biedt wel een interessante *baseline* waartegen we andere pistes kunnen evalueren.²

De tweede variant heeft eerder een empirische dan een ethische grondslag. In piste B baseren we ons voor de bepaling van de toekomstige werkzaamheidsdeelgraden op de historische groeivoeten uit het recente verleden. In deze piste rekenen we op het *momentum*, op de voortzetting van trends en tendenzen. We veronderstellen dat groepen die de voorbije jaren een sterke vooruitgang in werkzaamheid boekten erin zullen slagen om deze positieve dynamiek tot 2030 aan te houden. Om precies op 80% werkzaamheid te landen kunnen we de historische groeivoeten niet exact repliceren, maar we zullen wel maximaal rekening houden met de grootteordes en de onderlinge verhoudingen.

De derde variant (piste C) schetst een *tussenweg*, met subdoelen die zich tussen deze van piste A en van piste B bevinden. Concreet komt dit er op neer dat we nog steeds de grootste vooruitgang in werkzaamheid verwachten van de groep die de grootste

winst boekte in de referentieperiode, maar dat we, in vergelijking met piste B, tegelijk ook iets meer groei verwachten van de andere groep(en). Bij de bepaling van de subdoelen in piste C speelt dus zowel de overweging van momentum (piste B) als het idee om de te leveren inspanning gelijkmatig te verdelen over de onderscheiden bevolkingsgroepen (piste A).

Werkzaamheidsdoelen naar geslacht

In dit artikel nemen we 2011 tot en met 2018 als referentieperiode voor recente evoluties in werkzaamheidsgraden.³ In deze periode nam de werkzaamheidsgraad van Vlaamse mannen toe met +1,5 procentpunt, van 77,0% naar 78,5% (tabel 1). Vlaamse vrouwen boekten een beduidend grotere winst (+4,3 ppt.), van 66,4% in 2011 tot 70,7% in 2018. De werkzaamheidskloof nam in de beschouwde periode af van 10,6 naar 7,8 procentpunt. Met nog twee observatiejaren voor de boeg (2019 en 2020), is de globale werkzaamheidsdoelstelling van 76% in 2020 nog steeds haalbaar. De doelstelling van 75% voor vrouwen is dit zo goed als zeker niet. De beoogde groei van +8,6 procentpunt werkzaamheid tussen 2011 en 2020 was dan ook erg ambitieus.⁴

Vooruitkijkend naar 2030 tekenen we dus drie pistes uit om de werkzaamheidsgraad naar 80% te tillen. In *piste A* wordt de te leveren inspanning in termen van werkzaamheidsgroei gelijk verdeeld over mannen en vrouwen. Omdat de aandelen van mannen en vrouwen in de bevolking op arbeidsleeftijd nauwelijks wijzigen in de beschouwde periode (aandeel mannen daalt van 50,3% in 2018 tot 50,2% in 2030), kunnen we de globaal vereiste groei (+5,4 procentpunt) toepassen op de deelgraden van mannen en vrouwen. De werkzaamheid van mannen laten we met +5,4 procentpunt stijgen, van 78,5% in 2018 tot 83,9% in 2030. De werkzaamheid van vrouwen stijgt met een identieke marge van +5,4 procentpunt, van 70,7% in 2018 tot 76,1% in 2030.

Pistes B en C vertrekken niet van een gelijke inspanning tussen mannen en vrouwen, maar leggen een groter deel van de te boeken winst in het kamp van de vrouwen, de groep die er in de referentieperiode op het vlak van werkzaamheid het sterkst

Tabel 1.

Werkzaamheidsdoelen naar geslacht (Vlaams Gewest, 20-64 jaar)

	historisch (EAK)			doel 2020	piste A (gelijke inspanning)		piste B (momentum)		piste C (tussenweg)	
	2011	2018	2011-2018		2030	2018-2030	2030	2018-2030	2030	2018-2030
werkzaamheidsgraad	%	%	ppt/jaar	%	%	ppt/jaar	%	ppt/jaar	%	ppt/jaar
mannen	77,0	78,5	+0,21		83,9	+0,45	81,2	+0,22	82,0	+0,29
vrouwen	66,4	70,7	+0,62	75	76,1	+0,45	78,8	+0,67	78,0	+0,61
totaal	71,8	74,6	+0,41	76	80,0	+0,45	80,0	+0,45	80,0	+0,45
werkenden	x1000	x1000	x1000/jaar		x1000	x1000/jaar	x1000	x1000/jaar	x1000	x1000/jaar
mannen	1 468	1 507	+5,7		1 579	+6,0	1 529	+1,8	1 544	+3,0
vrouwen	1 241	1 342	+14,3		1 420	+6,5	1 470	+10,7	1 455	+9,5
totaal	2 709	2 849	+20,0		2 999	+12,5	2 999	+12,5	2 999	+12,5
bevolking	x1000	x1000	x1000/jaar		x1000	x1000/jaar	x1000	x1000/jaar	x1000	x1000/jaar
mannen	1 905	1 921	+2,2		1 883	-3,1	1 883	-3,1	1 883	-3,1
vrouwen	1 869	1 896	+3,9		1 865	-2,6	1 865	-2,6	1 865	-2,6
totaal	3 774	3 817	+6,1		3 749	-5,7	3 749	-5,7	3 749	-5,7

Bron: Statbel (Algemene Directie Statistiek – Statistics Belgium) EAK; FPB & Statbel, 2019 (Bewerking Steunpunt Werk)

op vooruitgang. Dit levert wellicht zinvollere streefdoelen op. Het is numeriek gezien immers realistischer om een groter deel van de vereiste vooruitgang te verwachten van de groep met de laagste werkzaamheidsgraad, en dus met de ruimste progressiemarge. In zo een scenario verkleint ook de seksekloof in werkzaamheid, wat we als een maatschappelijk wenselijke uitkomst kunnen beschouwen. In piste A bleef deze kloof ongewijzigd op 7,8 procentpunt. Bij 'gelijke inspanning' blijven werkzaamheidskloven stabiel, en bestendigen we dus bestaande ongelijkheden.

In *piste B* reproduceren we de historische trend in werkzaamheid van mannen en vrouwen: we rekenen er op dat beide seksen op hetzelfde elan doorgaan. We hogen de jaarlijkse groeivoeten licht op om aan 80% werkzaamheid in 2030 te geraken. Voor mannen passen we een jaarlijkse groei van +0,22 procentpunt toe (versus +0,21 ppt. per jaar historisch), wat leidt tot een beoogde werkzaamheidsgraad van 81,2% in 2030. De werkzaamheid van vrouwen laten we met gemiddeld +0,67 procentpunt per jaar toenemen (tegenover +0,61 ppt. per jaar retrospectief), tot 78,8% in 2030. In piste B slagen vrouwen er dankzij het volgehouden positieve momentum in om de werkzaamheidskloof met mannen voor een flink stuk te dichten, van 7,8 procentpunt in 2018 tot nog 3,4 procentpunt in 2030.

In *piste C*, de tussenvariant, stijgt de werkzaamheidsgraad van mannen tot 82% en die van vrouwen tot 78%. Vrouwen handhaven in dit scenario ongeveer hun historische jaarlijkse groeivoet, terwijl we van mannen een (bescheiden) groeiversnelling verwachten. Bij realisatie van piste C halveert de seksewerkzaamheidskloof in vergelijking met 2018, van 7,8 naar 4 procentpunt.

Werkzaamheidsdoelen naar leeftijd

Tabel 2 illustreert dat de gerealiseerde werkzaamheidsgroei in de periode 2011-2018 grotendeels op het conto van de 55- tot 64-jarigen te schrijven is. In de categorie van 20 tot 29 jaar was er sprake van een lichte daling in de werkzaamheidsgraad, van 67,1% in 2011 naar 66,4% in 2018. De middencategorie, de Vlamingen tussen 30 en 54 jaar, kende in 2011 al een hoge arbeidsdeelname (85,2%), maar slaagde erin deze nog op te drijven, tot 86,7% in 2018. De 55-plussers lieten echter veruit de grootste sprong optekenen, van 38,9% in 2011 naar 52,5% in 2018. Dankzij deze steile klim overschreden de Vlaamse 55-plussers hun werkzaamheidsdoelstelling van 50% al in 2018, twee jaar voor het doeljaar 2020.

We werken weer drie pistes uit richting 80% werkzaamheid in 2030, ditmaal via de specificatie van sets van leeftijdsspecifieke subdoelstellingen. In

Tabel 2.

Werkzaamheidsdoelen naar leeftijd (Vlaams Gewest, 20-64 jaar)

	historisch (EAK)			doel 2020	piste A (gelijke inspanning)		piste B (momentum)		piste C (tussenweg)	
	2011	2018	2011-2018		2030	2018-2030	2030	2018-2030	2030	2018-2030
werkzaamheidsgraad	%	%	ppt/jaar	%	%	ppt/jaar	%	ppt/jaar	%	ppt/jaar
20-29 jaar	67,1	66,4	-0,10		71,7	+0,44	66,5	+0,01	69,0	+0,22
30-54 jaar	85,2	86,7	+0,22		92,1	+0,44	89,0	+0,19	89,5	+0,23
55-64 jaar	38,9	52,5	+1,95	50	57,8	+0,44	70,0	+1,46	66,5	+1,17
totaal	71,8	74,6	+0,41	76	80,0	+0,45	80,0	+0,45	80,0	+0,45
werkenden	x1000	x1000	x1000/jaar		x1000	x1000/jaar	x1000	x1000/jaar	x1000	x1000/jaar
20-29 jaar	509	516	+0,9		561	+3,8	521	+0,4	540	+2,0
30-54 jaar	1 890	1 867	-3,3		1 943	+6,4	1 879	+1,0	1 890	+1,9
55-64 jaar	310	466	+22,4		494	+2,3	599	+11,0	569	+8,5
totaal	2 709	2 849	+20,0		2 999	+12,5	2 999	+12,5	2 999	+12,5
bevolking	x1000	x1000	x1000/jaar		x1000	x1000/jaar	x1000	x1000/jaar	x1000	x1000/jaar
20-29 jaar	759	777	+2,6		783	+0,5	783	+0,5	783	+0,5
30-54 jaar	2 219	2 152	-9,5		2 111	-3,4	2 111	-3,4	2 111	-3,4
55-64 jaar	797	888	+13,0		855	-2,7	855	-2,7	855	-2,7
totaal	3 774	3 817	+6,1		3 749	-5,7	3 749	-5,7	3 749	-5,7

Bron: Statbel (Algemene Directie Statistiek – Statistics Belgium) EAK; FPB & Statbel, 2019 (Bewerking Steunpunt Werk)

piste A passen we opnieuw het principe van de gelijke inspanning toe: een identieke vooruitgang in werkzaamheid voor elk van de drie leeftijdsklassen. Omwille van de geraamde licht wijzigende bevolkingssamenstelling naar leeftijd, volstaat het om de werkzaamheidsgraad in de drie leeftijdsgroepen met +5,3 procentpunt op te hogen, om de globale graad met de benodigde +5,4 procentpunt op te krikken. In *piste A* stijgt de werkzaamheid van 20- tot 29-jarigen bijgevolg van 66,4% naar 71,7%, die van 30- tot 54-jarigen van 86,7% naar 92,1% en die van 55-plussers van 52,5% naar 57,8%.

Een blik op de beoogde graden in 2030, en vooral op de afwijkingen tussen de historische en de verste toekomstige groeivoeten, leert dat *piste A* weinig waarschijnlijk is, en maatschappelijk wellicht ook niet wenselijk. Het opdrijven van de werkzaamheidsgraad bij twintigers is geen doel op zich, aangezien in deze levensfase de focus mag liggen op de studies en het verwerven van een of meerdere diploma's hoger onderwijs. Een werkzaamheidsgraad van 92,1% voor de 30- tot 54-jarigen lijkt dan weer onrealistisch hoog, zeker omdat deze groep ook kwetsbare profielen bevat met een moeilijkere toegang tot de arbeidsmarkt. De 55-plussers boeken in deze *piste* wel nog vooruitgang, maar de

groeit valt fors terug, van +1,95 tot +0,44 procentpunt per jaar.

In *piste B* nemen we de historische groeivoeten als basis voor de te realiseren werkzaamheidswinsten richting 2030. Voor de 20- tot 29-jarigen stellen we een stabilisatie voorop, met een beoogde werkzaamheid van 66,5% in 2030, tegenover 66,4% in 2018. De werkzaamheid in de leeftijdsklasse van 30 tot 54 jaar laten we tussen 2018 en 2030 verder stijgen aan ongeveer dezelfde groeivoet als in de referentieperiode, van 86,7% in 2018 tot 89% in 2030. Voor de 150 000 extra werkenden die nodig zijn in 2030 rekenen we in deze *piste* evenwel bijna exclusief op de 55-plussers. Voor deze groep schrijft *piste B* een werkzaamheidsdoel voor van 70% in 2030, wat neerkomt op een jaarlijkse toekomstige groeivoet van +1,46 procentpunt, tegenover +1,95 procentpunt tussen 2011 en 2018. De inspanning die in dit scenario gevraagd wordt van de 55-plussers is groot, maar toch iets gematigder dan wat gerealiseerd werd in de referentieperiode. Bij toepassing van de historische groeivoet zou de werkzaamheidsgraad van Vlaamse 55-plussers in 2030 76% bedragen, een niveau dat in 2018 enkel door Zweden werd behaald en dat voorts in geen enkel ander EU-land zelfs maar wordt benaderd.

Het lijkt ons dan ook zinvol voor Vlaanderen van een gematigdere toekomstige groeivoet uit te gaan. Maar ook met deze correctie reproduceert piste B het patroon uit het recente verleden: een algemene werkzaamheidsgroei die grotendeels wordt aangedreven door de fors stijgende arbeidsdeelname van de oudste leeftijdsgroep.

Piste C schetst een middenweg tussen piste A (gelijke inspanning) en piste B (reproductie historisch patroon). Voor de 20- tot 29-jarigen voorziet piste C een matige vooruitgang in werkzaamheid, van 66,4% in 2018 tot 69% in het doeljaar 2030. Zo een toename lijkt realistisch, zeker als we erin slagen de stijging van de gemiddelde studieduur een halt toe te roepen, of maatregelen nemen om de combinatie van studies met betaalde arbeid te faciliteren (een combinatie die in bijvoorbeeld Nederland sterk ingeburgerd is). Voor de groep van 30 tot 54 jaar schrijft piste C een werkzaamheidsgraad van 89,5% in 2030 voor, realistischer dan het erg hoge streefcijfer in piste A en iets ambitieuzer dan het doel in piste B, maar wel nog steeds in lijn met de historische groeivoet. In vergelijking met piste B beoogt piste C dus meer uitgesproken werkzaamheidswinsten bij de twee jongste leeftijdsklassen, wat aan de 55-plussers iets meer ‘ademruimte’ biedt. Voor deze groep kan het streefcijfer voor 2030 zakken van 70% naar 66,5%, iets minder ‘astronomisch’ naar Vlaamse normen, maar nog altijd 14 procentpunt hoger dan de werkzaamheidsgraad in 2018.

Werkzaamheidsdoelen naar onderwijsniveau

In de twee vorige secties gebruikten we de demografische vooruitzichten (Federaal Planbureau & Statbel, 2019) voor een raming van de samenstelling van de bevolking op arbeidsleeftijd in 2030 naar respectievelijk geslacht en leeftijd. De vooruitzichten bevatten immers toekomstige bevolkingsaantallen opgesplitst naar de combinatie van gewest, geslacht en leeftijd. Voor een raming van hoe de verdeling van de Vlaamse bevolking volgens onderwijsniveau zal evolueren, is een aparte oefening nodig. Op basis van een projectie aan de hand van de cohortcomponentenmethode en een eerdere oefening van het Steunpunt Werk waarin cohorten en generatie-effecten werden verrekend (Sels, Vansteenkiste, & Knipprath, 2017; Sels, Vansteenkiste, &

Scholiers, 2017) ramen we de bevolkingsverdeling volgens onderwijsniveau in 2030 als volgt: 13,0% kortgeschoolden (aandeel was 24,9% in 2011 en 18,1% in 2018), 42,0% middengeschoolden (41,5% in 2011, 41,8% in 2018) en 45,0% hogeschoolden (33,6% in 2011, 40,0% in 2018). We gaan dus uit van een verdere toename van het gemiddelde onderwijsniveau: hogergeschoolde jongere cohortes stromen in én door op de arbeidsmarkt, en vervangen stelselmatig kortergeschoolde oudere cohortes die de arbeidsmarkt verlaten, wat leidt tot een toename van het aandeel hogeschoolden en een afname van het aandeel kortgeschoolden.

Tabel 3 legt een tweedeling bloot in de recente evolutie van de werkzaamheidsgraad naar onderwijsniveau. Bij de kort- en middengeschoolden bleven de deelgraden tussen 2011 en 2018 nagenoeg stabiel. Enkel de hogeschoolden wisten een betekenisvolle winst te boeken, van 83,8% in 2011 naar 85,9% in 2018. De groeivoet voor de hogeschoolden (+0,30 ppt. per jaar) is lager dan de winst die globaal geboekt werd (+0,41 ppt. per jaar). Dit heeft alles te maken met de gewijzigde samenstelling van de bevolking in de referentieperiode: het aandeel van de groep met de laagste werkzaamheid (de kortgeschoolden) nam sterk af, vooral ten voordele van de groep met de hoogste werkzaamheid (de hogeschoolden).

We werken opnieuw drie pistes uit. In *piste A* valt de te verrekenen identieke groei lager uit dan bij geslacht en leeftijd: een toename van de deelgraden van +0,30 procentpunt per jaar volstaat om de globale werkzaamheidsgraad naar 80% te tillen. Voor hogeschoolden betekent dit een voortzetting van hun historische groeivoet, voor de kort- en middengeschoolden een trendbreuk. Toepassing van identieke groeivoeten levert volgende streefcijfers op: 55,8% voor kortgeschoolden, 77,3% voor middengeschoolden en 89,5% voor hogeschoolden.

In *piste B* nemen we de evolutie van de werkzaamheidsgraad tussen 2011 en 2018 als basis en verwachten we van elke scholingsgroep dat ze een stuk beter presteren (hogere groeivoeten) in de jaren tot 2030 dan tijdens de referentieperiode. Voor de kortgeschoolden gaan we uit van een stijging van 52,1% in 2018 tot 54,5% in 2030. Ook voor de middengeschoolden stellen we een bescheiden vooruitgang voorop, van 73,7% in 2018 tot 75% in

Tabel 3.

Werkzaamheidsdoelen naar onderwijsniveau (Vlaams Gewest, 20-64 jaar)

	historisch (EAK)			doel 2020	piste A (gelijke inspanning)		piste B (momentum)		piste C (tussenweg)	
	2011	2018	2011-2018		2030	2018-2030	2030	2018-2030	2030	2018-2030
werkzaamheidsgraad	%	%	ppt/jaar	%	%	ppt/jaar	%	ppt/jaar	%	ppt/jaar
kortgeschoolden	52,0	52,1	+0,02		55,8	+0,30	54,5	+0,20	55,5	+0,28
middengeschoolden	74,0	73,7	-0,04		77,3	+0,30	75,0	+0,11	76,9	+0,27
hooggeschoolden	83,8	85,9	+0,30		89,5	+0,30	92,0	+0,51	90,0	+0,34
totaal	71,8	74,6	+0,41	76	80,0	+0,45	80,0	+0,45	80,0	+0,45
werkenden	x1000	x1000	x1000/jaar		x1000	x1000/jaar	x1000	x1000/jaar	x1000	x1000/jaar
kortgeschoolden	489	361	-18,4		272	-7,4	266	-7,9	270	-7,5
middengeschoolden	1 157	1 176	+2,7		1 217	+3,4	1 181	+0,4	1 210	+2,9
hooggeschoolden	1 062	1 312	+35,7		1 510	+16,5	1 552	+20,0	1 518	+17,2
totaal	2 709	2 849	+20,0		2 999	+12,5	2 999	+12,5	2 999	+12,5
bevolking	x1000	x1000	x1000/jaar		x1000	x1000/jaar	x1000	x1000/jaar	x1000	x1000/jaar
kortgeschoolden	942	692	-35,6		487	-17,1	487	-17,1	487	-17,1
middengeschoolden	1 565	1 597	+4,5		1 574	-1,9	1 574	-1,9	1 574	-1,9
hooggeschoolden	1 268	1 528	+37,1		1 687	+13,3	1 687	+13,3	1 687	+13,3
totaal	3 774	3 817	+6,1		3 749	-5,7	3 749	-5,7	3 749	-5,7

Bron: Statbel (Algemene Directie Statistiek – Statistics Belgium) EAK; FPB & Statbel, 2019 (Bewerking Steunpunt Werk)

2030. Van de hooggeschoolden laten we de werkzaamheid aan een verhoogd tempo doorstijgen, tot 92% in 2030. Vanuit maatschappelijk oogpunt levert piste B niet de meest wenselijke streefdoelen op. Zo wordt van de hooggeschoolden een bijna volledige tewerkstelling verwacht. Nog problematischer is dat de al erg grote kloof in werkzaamheid tussen kort- en hooggeschoolden nog verder zou uitdiepen, van 33,8 procentpunt in 2018 naar 37,5 procentpunt in 2030.

In *piste C* formuleren we ook nu weer een middenweg. Door de geringe verschillen tussen pistes A en B hebben we dit keer echter weinig beweegruimte. We laten de doelen in piste C dicht aansluiten bij die van piste A, met streefcijfers van 55,5% voor kortgeschoolden, 76,9% voor middengeschoolden en 90% voor hooggeschoolden. Deze laatste waarde is in elk geval haalbaarder dan de target voor hooggeschoolden in piste B (92%), maar het probleem van de uitdiepende kloven krijgen we in deze tussenvariant niet geremedieerd. Bij geslacht en leeftijd was het telkens de groep met de laagste werkzaamheidsgraad die historisch de grootste groei liet optekenen, maar bij onderwijsniveau reproduceren we in pistes B en C de toenemende ongelijkheid in werkzaamheidsgraden.

Het lijkt daarom aangewezen om voor onderwijsniveau een vierde variant uit te tekenen, die expliciet inzet op de integratie van groepen met minder gunstige arbeidsmarktkansen. Een mogelijke uitwerking van zo een 'emancipatie'-piste is om voor kortgeschoolden een heel ambitieus streefcijfer voorop te stellen van 60% en voor middengeschoolden een ambitieus doel van 78% te formuleren. Dit zou de druk op de hooggeschoolden enigszins verlichten: voor hen volstaat dan een target van 87,6%. De kloof tussen kort- en hooggeschoolden verkleint in dit scenario tot 27,6 procentpunt. Bij deze extra piste hoort wel een kanttekening: na een lange periode van stabiele graden zou een forse stijging van de werkzaamheid van kort- en middengeschoolden een erg grote trendbreuk betekenen, die enkel via gericht beleid kan worden waargemaakt.

De toenemende scholarisatie was een belangrijke drijfkracht achter de groei in de Vlaamse werkzaamheidsgraad in de voorbije drie decennia. Dit geldt evenzeer voor de toekomstpistes die we hier hebben uitgetekend: de veronderstelde verdere stijging van het gemiddelde onderwijsniveau vormt een belangrijke motor in de evolutie naar 80% werkzaamheid. Een bijkomende oefening maakt dit inzichtelijk. Als we de bevolkingsaandelen volgens

onderwijsniveau bevroren op het niveau van 2018, levert de realisatie van de in piste C gespecificeerde subdoelen een algemene werkzaamheidsgraad op van 78,3%. Een eenvoudige decompositie-oefening leert dat van de te boeken werkzaamheidsgroei tussen 2018 en 2030 (+5,4 ppt.) in piste C ongeveer 70% (+3,7 ppt.) te danken is aan de stijgende deelgraden, en 30% (+1,7 ppt.) aan het samenstellingseffect (de toename van het aandeel hogeschoolden, de groep met de hoogste werkzaamheidsgraad).

Werkzaamheidsdoelen naar geboorteland

De werkzaamheid van in België geboren bewoners van het Vlaams Gewest nam tussen 2011 en 2018 toe van 73,3% naar 76,2% (tabel 4). Bij Vlamingen die in een ander EU28-land werden geboren, was de werkzaamheidsstijging in dezelfde periode iets meer uitgesproken, van 69,0% naar 72,4%. De steilste groei boekte de groep geboren in een niet-EU28-land: hun werkzaamheid ging er ruim 8 procentpunt op vooruit, van 53,0% in 2011 naar 61,2% 2018. Deze vooruitgang werd volledig gerealiseerd in de twee recentste observatiejaren (2017 en 2018),

wat de hoop voedt dat de doelstelling voor 2020 (64% werkzaamheid) nog gehaald wordt. Ondanks deze inhaalbeweging blijft de achterstand van deze categorie ten opzichte van in België geboren Vlamingen aanzienlijk, met een verschil in werkzaamheidsgraad van 15 procentpunt. Deze kloof is in Vlaanderen een stuk groter dan het gemiddelde voor de Europese Unie (verschil van 9,4 ppt.).

De bevolkingsverdeling in 2030 ramen we voor deze oefening als volgt: 81,5% in België geboren (tegenover 85,1% in 2018), 7,5% in een ander EU28-land geboren (5,9% in 2018) en 11,0% in een niet-EU28-land geboren (9,0% in 2018). Voor deze (rudimentaire) raming gaan we ervan uit dat de trend van de voorbije jaren zich doorzet, zij het minder dan lineair. We verwachten een verdere stijging van de aandelen van de niet in België geboren groepen, maar aan een trager tempo dan in de referentieperiode.

‘Gelijke inspanning’ komt bij de indeling naar geboorteland neer op een vooruitgang in werkzaamheid van +0,48 procentpunt per jaar tussen 2018 en 2030 voor elk van de drie groepen. Om via *piste A* een werkzaamheidsgraad van 80% in 2030 te bereiken, rekenen we op deelgraden van 81,9% voor in

Tabel 4.

Werkzaamheidsdoelen naar geboorteland (Vlaams Gewest, 20-64 jaar)

	historisch (EAK)			doel 2020	piste A (gelijke inspanning)		piste B (momentum)		piste C (tussenweg)	
	2011	2018	2011-2018		2030	2018-2030	2030	2018-2030	2030	2018-2030
werkzaamheidsgraad	%	%	ppt/jaar	%	%	ppt/jaar	%	ppt/jaar	%	ppt/jaar
België	73,3	76,2	+0,41		81,9	+0,48	80,9	+0,39	81,5	+0,44
ander EU-land	69,0	72,4	+0,49		78,1	+0,48	78,0	+0,47	78,0	+0,47
niet-EU-land	53,0	61,2	+1,18	64	66,9	+0,48	75,0	+1,15	70,0	+0,74
totaal	71,8	74,6	+0,41	76	80,0	+0,45	80,0	+0,45	80,0	+0,45
werkenden	x1000	x1000	x1000/jaar		x1000	x1000/jaar	x1000	x1000/jaar	x1000	x1000/jaar
België	2 463	2 475	+1,7		2 503	+2,4	2 470	-0,4	2 491	+1,3
ander EU-land	109	163	+7,6		220	+4,7	219	+4,7	219	+4,7
niet-EU-land	136	211	+10,7		276	+5,4	309	+8,2	289	+6,5
totaal	2 709	2 849	+20,0		2 999	+12,5	2 999	+12,5	2 999	+12,5
bevolking	x1000	x1000	x1000/jaar		x1000	x1000/jaar	x1000	x1000/jaar	x1000	x1000/jaar
België	3 358	3 246	-16,0		3 055	-15,9	3 055	-15,9	3 055	-15,9
ander EU-land	159	225	+9,4		281	+4,7	281	+4,7	281	+4,7
niet-EU-land	258	345	+12,5		412	+5,6	412	+5,6	412	+5,6
totaal	3 774	3 817	+6,1		3 749	-5,7	3 749	-5,7	3 749	-5,7

Bron: Statbel (Algemene Directie Statistiek – Statistics Belgium) EAK; FPB & Statbel, 2019 (Bewerking Steunpunt Werk)

België geboren bewoners van het Vlaams Gewest, van 78,1% voor personen die uit een ander EU28-land afkomstig zijn en van 66,9% voor de groep met een geboorteland dat niet tot de EU28 behoort. In *piste B* reproduceren we de jaarlijkse historische groeivoet uit de referentieperiode nagenoeg exact. In vergelijking met de doelen in *piste A* levert dit scenario een iets lagere target op voor de in België geboren groep (80,9%), een bijna-identiek streefcijfer voor de in een ander EU28-land geboren personen (78,0%) en een veel ambitieuzere doelstelling voor de bevolkingscategorie met een geboorteland buiten de EU28 (75%). Als *piste B* bewaarheid wordt, zou de werkzaamheidskloof tussen 'geboren in België' en 'geboren in een niet-EU28-land' in 2030 geslonken zijn tot 5,9 procentpunt, een forse nivellering tegenover de situatie in 2018 (kloof van 15 ppt.).

In *piste C*, de tussenweg tussen de vorige scenario's, houden we een streefcijfer van 78% aan voor de in een ander EU28-land geboren Vlamingen. Voor de groep die buiten de EU28 geboren werd, stellen we de erg optimistische target uit *piste B* neerwaarts bij, van 75% tot 70%. Het gevolg is dat we een iets grotere inspanning verwachten van de in België geboren personen, met een beoogde werkzaamheid van 81,5% in 2030.

Van pistes naar doelstellingen en beleid: afsluitende reflecties

---

Het uitgangspunt van dit artikel was een Vlaamse werkzaamheidsgraad van 80% in 2030. Voor de persoonskenmerken geslacht, leeftijd, onderwijsniveau en geboorteland werkten we cijfermatige pistes uit om dit doel te realiseren. Zoals aangehaald kunnen ook voor andere kenmerken – en dus voor andere doelgroepen – deeldoelstellingen worden geformuleerd. De drie pistes die we uittekenden, zijn weliswaar onderbouwd, maar tegelijk slechts een kleine greep uit de vele wegen die rekenkundig tot 80% werkzaamheid in 2030 kunnen leiden.

De besproken pistes brengen enkele uitgangspunten aan die de Vlaamse Regering kan volgen als ze er voor kiest om opnieuw subdoelen te formuleren. Sommige overwegingen zijn eerder pragmatisch van insteek: bij welke groepen is de werkzaamheid het laagst, is de progressiemarge dus theoretisch

het grootst en is er – vermoedelijk – nog de grootste winst te boeken? En ook: bij welke groepen was er recent de sterkste vooruitgang in werkzaamheid, en kunnen we dit momentum hopelijk ook de volgende jaren benutten? Daarnaast zijn er de eerder principiële of morele overwegingen, zoals het idee om de inspanning evenredig of toch min of meer gelijkmatig te spreiden over de diverse bevolkingscategorieën. Of de keuze om vanuit een emancipatorisch oogpunt hoog in te zetten op de arbeidsmarktintegratie van groepen met een historische achterstand in werkzaamheid. Uiteraard hoeft er geen tegenspraak te zijn: zo kan het verkleinen van de als maatschappelijk onwenselijk ervaren werkzaamheidskloven ook de efficiëntste manier zijn om de globale graad substantieel op te krikken.

Vier op vijf Vlamingen in 2030 aan het werk krijgen, is een ambitieuze doelstelling. Het veronderstelt dat de werkzaamheid tussen 2018 en 2030 jaarlijks gemiddeld met 0,45 procentpunt toeneemt, een iets sterker groeiritmte dan in de periode 2011-2018 (+0,41 ppt. per jaar). Daarenboven is het een redelijke veronderstelling dat elk extra procentpunt werkzaamheid moeilijker – uitdagender – is dan het vorige procentpunt. Naarmate we een hoger werkzaamheidsniveau bereiken, wordt de ruimte voor *quick wins* beperkter. Dat 80% werkzaamheid een ambitieuze doelstelling is, wordt ook onderstreept door sommige van de subdoelen die de revue passeerden, voornamelijk in pistes A en B. In *piste C* was er enige ruimte voor een neerwaartse bijstelling van het doel dat we als het minst realistisch ervaren, maar dit ging dan wel gepaard met hogere doelstellingen voor de andere groepen.

De verwachte verdere toename van het gemiddelde scholingsniveau van de Vlaamse bevolking op arbeidsleeftijd zal een motor blijven die op eigen kracht voor een werkzaamheidsbonus zorgt, maar het is zeker nodig om de diverse deelgraden zelf ook substantieel op te drijven. De bevolkingsamenstelling in 2030 naar geslacht zal volgens de vooruitzichten nauwelijks verschillen van die in 2018 en ook de leeftijdsverdeling blijft grosso modo gelijk, dus uit deze hoek valt weinig tegen- of meewind te verwachten. Wanneer de prognose bewaarheid wordt dat de groepen met een ander geboorteland dan België verder in aandeel toenemen, dan zal dit voor een lichte neerwaartse druk op de globale werkzaamheidsgraad zorgen. Al mag

de impact van deze evolutie zeker niet overschat worden, omdat het blijft gaan om relatief kleine groepen.

Behalve van de reële demografische ontwikkelingen hangt de haalbaarheid van de 80%-doelstelling natuurlijk ook van een reeks andere factoren af. De evolutie van de economische conjunctuur speelt sowieso een belangrijke rol. Jobs en dus ook werkzaamheid ontstaan immers steeds op het raakpunt van arbeidsaanbod én arbeidsvraag. Wat nodig is, zijn zowel personen op arbeidsleeftijd die bereid en bekwaam zijn om te werken, als vacante posities die invulbaar zijn door het actuele aanbod aan potentieel werkenden. Of en in welk jaar Vlaanderen een werkzaamheid van 80% zal bereiken, is dus ook een functie van – grotendeels onvoorspelbare – fluctuaties in internationale economische activiteit.

Een andere bepalende factor, en één die we als land en als regio wel goeddeels zelf in de hand hebben, is het gevoerde beleid. Enerzijds is er de verdere impact van beslist en reeds in voege zijnde beleid. De eindeloopbaanmaatregelen van de regeringen Di Rupo en Michel waren bijvoorbeeld een belangrijke drijvende kracht achter de recente, forse stijging van de werkzaamheid van 55-plussers, en we kunnen van de pensioenhervormingen zeker nog extra winsten verwachten. Om de werkzaamheid tot 80% op te krikken, zal echter hoogstwaarschijnlijk ook nieuw beleid nodig zijn, ten aanzien van 55-plussers én van andere doelgroepen. Het is evident dat dit nieuwe beleid best in samenspraak tot stand komt en gecoördineerd wordt ingevoerd, zowel tussen de verschillende niveaus (Vlaams, federaal, lokaal en Europees) als transversaal over beleidsdomeinen heen. Om aan het benodigde aantal werkenden te geraken, kan best een dubbel spoor gevolgd worden, met beleidsaandacht voor inzetbaarheid en werkbaarheid. Het activeren van personen die nu niet werken, zowel werklozen als niet-beroepsactieven, is cruciaal, maar hetzelfde geldt voor het aan het werk houden van de werkenden, via onder andere de preventie van vroegtijdige uitstroom en tijdelijke uitval.

De effectiviteit van het te ontwikkelen beleid ten aanzien van niet-werkenden hangt in sterke mate samen met de activeerbaarheid van de

arbeidsreserve op de Vlaamse arbeidsmarkt. Bij bepaalde subdoelen in dit artikel kan de vraag gesteld worden hoe realistisch ze zijn, en of ze de potentiële werkzaamheidsgraad van deze bevolkingsgroep niet overschrijden, of althans erg optimistisch inschatten. Daarom is het nuttig én nodig om de hier uitgetekende pistes te integreren met recente analyses van het Steunpunt Werk over de potentiële arbeidsreserve (Vansteenkiste et al., 2019). Op die manier kunnen we toewerken naar meer empirisch gefundeerde en inhoudelijk gestoffeerde subdoelstellingen en groeipaden richting een Vlaamse werkzaamheidsgraad van 80%.

Gert Theunissen
Sarah Vansteenkiste
Steunpunt Werk

Noten

1. Een alternatieve operationalisering van “gelijke inspanning” is om te werken met een identieke *procentuele* groei van de werkzaamheidsgraden van de betrokken groepen. Een identieke groei in *procentpunten*, zoals we in piste A toepassen, legt relatief gezien (= procentueel) een groter deel van de inspanning bij groepen met een lagere werkzaamheidsgraad.
2. Een andere piste die als (extra) baseline kan dienen, is het scenario van *evenredige arbeidsdeelname*, waarbij we voor elke groep een werkzaamheidsdoel van 80% vooropstellen. Deze piste, waarbij werkzaamheidskloven dus helemaal verdwijnen, impliceert voor sommige groepen wel een daling van de werkzaamheidsgraad, en voor andere groepen onrealistisch grote stijgingen.
3. We laten de referentieperiode aanvatten in 2011 omdat dit het jaar was na het doeljaar van de Lissabondoelstellingen en dus het ‘startjaar’ in de aanloop naar de 2020-doelstellingen. De financieel-economische crisis van 2008-2009 wordt dus niet meer meegenomen, maar de referentieperiode omvat, naast groeijaren, met 2012 en 2013 ook moeilijke economische jaren.
4. Een andere interpretatie is dat de globale en de vrouwelijke 2020-doelstellingen onderling onvoldoende waren afgestemd. De gezamenlijke realisatie van beide doelen in 2020 (75% werkzaamheid bij vrouwen, 76% globaal) impliceert immers een werkzaamheidsgraad van 77% voor mannen, wat voor hen een status quo zou betekenen ten opzichte van het niveau van 2011 (zie ook Theunissen, Herremans, & Sels, 2011).

Bibliografie

- Federaal Planbureau, & Statbel. (2019). *Demografische vooruitzichten 2018-2070. Bevolking en huishoudens*. Brussel: FPB, Statbel.
- Sels, L., Vansteenkiste, S., & Knipprath, H. (2017). *Toekomstverkenningen arbeidsmarkt 2050* (Werk.Rapport 2017 nr.1). Leuven: Steunpunt Werk, HIVA – KU Leuven.
- Sels, L., Vansteenkiste, S., & Scholiers, B. (2017). *Wat als... slechts 10% van de bevolking laaggeschoold zou zijn?* (Werk.Focus 2017 nr.3). Leuven: Steunpunt Werk.
- Theunissen, G., Herremans, W., & Sels, L. (2011). De blik op 2020: Vlaamse en Belgische werkzaamheidsdoelstellingen gewikt en gewogen. *Over.Werk. Tijdschrift van het Steunpunt WSE*, 21(4), 61-72. Leuven: Steunpunt Werk en Sociale Economie / Uitgeverij Acco.
- Theunissen, G., Vansteenkiste, S., & Sels, L. (2017). De weg na 2020: reflecties over een nieuwe werkzaamheidsdoelstelling. *Over.Werk. Tijdschrift van het Steunpunt Werk*, 27(2), 72-80. Leuven: Steunpunt Werk / Uitgeverij Acco.
- Vansteenkiste, S., Sourbron, M., Scholiers, B., Van Onacker, E., De Graeve, P., & De Smet, R. (2019). *Een inclusieve benadering van het arbeidspotentieel van de Vlaamse bevolking op basis van enquête- en administratieve data* (Werk.Rapport 2019 nr.1). Leuven: Steunpunt Werk.